

EFTER 1937 ÅRS RIKSDAG

OM MAN med det representativa systemet eftersträvar ett tillstånd, enligt vilket medborgarna blott i valtider skola ge uttryck för sitt politiska intresse men under mellantiden överlåta åt de valda representanterna att föra den politiska striden, då har vårt land nu kommit ganska nära detta tillstånd. Efter fjolårets lidelsefulla andrakammarval, som uppvisade det hittills största valdeltagandet i Sverige, har det politiska intresset bland allmänheten nämligen påtagligt mattats eller rent av domnat. I alla partiläger tycks efter riksdagen semesterstämning råda. Endast lönefrågor och mjölkavgifter ha i vederbörande intressentgrupper satt blodet i svallning, och dessutom följes regeringens utnämningsspolitik med en viss uppmärksamhet, beroende främst därpå att dessa »fashionable news» fått bismak av partipolitiskt pikanteri. Ej ens det spanska inbördeskriget förmår längre hålla den höga stämningen vid liv, utom förstås i de mest ultraradikala kretsarna med deras planetariska vyer. Framför allt har högkonjunkturen avlett intresset från brödet till skådespelen: vissa gulaschtendenser göra sig förnimbara, privatangelägenheter och nöjesliv dominera. Det kroniska lidande, det »Siechtum», som städse fortlöpande strider i en demokrati lätt framkalla, lyser med andra ord för tillfället med sin frånvaro.

1937 års riksdag går icke till historien som reformriksdag, ty några beslut i vikt och värde motsvarande t. ex. 1935 års pensionsreform eller 1936 års försvarslösning ha icke fattats. Det har varit ett ganska ordinärt riksmöte, något som den ovanligt tidiga hemförlovningen bekräftade. Det allmänna intresset har i stället knutit sig till majoritetsblockets regeringssätt. Liksom 1933 års riksdag på grund av dess beryktade krisuppgörelse markerade ett vägskäl i svensk politik, har 1937 års riksdag utgjort en brytningspunkt i vår parlamentariska historia — om epokgörande eller ej är det för tidigt att ännu avgöra.

Det är allmänt känt att mycket delade meningar rådde inom bondeförbundet veckan efter den 20 september i fjol, då partiet

vid sitt sammanträde på Gillet hade att besvara den vid valet seg-
rande hr Hanssons invit om samregering. I vad mån majoriteten
av Olof Olssons i Kullenbergstorp gamla parti därvid verkligen
åtrådde en förbindelse med socialdemokraterna är ovisst; i vad
mån partiet fullt gjorde klart för sig regeringssamarbetets alla
konsekvenser är ännu ovissare. Man måste dock förutsätta, att de
regeringsvilliga med engagemanget förbundo förhoppningen om
att i regeringsställning starkare än i oppositionsställning kunna
influera på det socialdemokratiska partiets uppträdande. I en del
utanförstående kretsar framkallade dessutom omsorgen om för-
svarsbeslutets lojala och effektiva genomförande sympatier för en
koalitionsregering. I vad mån ha dessa förväntningar, som det
utslagsgivande bondeförbundet tilläventyrs hyste vid regerings-
bildningen, under koalitionen första år gått i uppfyllelse?

Ser man till sakfrågorna från bondeförbundets eget synläge
kunna följande viktigare konstateranden göras. Bondeförbundets
gamla sparsamhetsprogram har under partiets samvaro med so-
cialdemokraterna mosats ihop till oigenkännlighet. Bondeförbun-
dets iver 1935 att genomföra en tredjemanslagstiftning har
förflyktigats, likaså dess fordran, manifesterad i upprepade »bor-
gerliga» riksdagsskrivelser, att få till stånd en lagstiftning mot
samhällsvådliga konflikter. Partiets tidigare indignation vid
blotta tanken på en dyrortsgradering av folkpensionerna — val-
stridens stora slagnummer — hindrade ej partiet att nu svälja
graderingen, vid samma tidpunkt f. ö. som A:orternas folk med
allt större fog kan påvisa hur levnadskostnaderna mellan land och
stad alltmer utjämnas. Partiets gamla inrotade motvilja mot
skollärlöner hindrade icke heller, att partiet nu medverkade till
en vittgående lönereglering, utan att därvid dock kunna förhindra
likalönsprincipens genomdrivande och utan att utnyttja läget till
att genast pressa regeringen att förknippa löneregleringen med en
särskilt för landsorten högeligen önskvärd skolförbättring; nu gav
löneregleringen till resultat varken rättvisa åt landsbygdens lä-
rare eller den behövliga skolreformen. Den tillfälliga avlönings-
förstärkningen åt statstjänarna ville partiet i likhet med rege-
ringen låta utgå enligt familjelönesystemet men det måste se sig
överröstat i riksdagen, som lade beslag på pengarna men fördelade
dem efter andra grunder. Vad jordbruket beträffar måste bonde-
förbundarna redan från början ålägga sig att icke motionera om
förhöjningar av jordbruksanslagen utöver statsverkspropositio-

nens anslagsäskanden — redan det ett kännbart intrång i en gammal kär rättighet, minutiöst tillvaratagen senast vid 1936 års riksdag. Partiet ansåg sig vidare skyldigt att ge vika för socialdemokraternas krav på lantarbetstidslagens skyndsammaste revision, en present åt Sveriges jordbrukare, som dessa ej bett om och som de sannerligen känna sig mera häpna över än trakterade av. Den för arbetstidsförkortningen kalkylerade kompensationen vid utformandet av jordbrukshjälpens direktiv utlöste till följd av spärren för mjölkavgiften en proteststorm i jordbrukets fackliga sammanlutningar, vilken torde känneteckna en vitt utbredd uppfattning bland jordbrukarna om det verkliga värdet av den beramade kompensationen. Partiets gamla nitälskan för den länge tryckta trädgårdsodlingen tog sig det uttrycket, att näringen väl undfågades med en arbetstidsskärpning men undanhölls en omedelbar kompensation. Vare sig det står i samband med den förda arbetslöshetspolitiken eller ej måste partiet också konstatera, att den för jordbruket i vissa fall rentav kritiska bristen på arbetskraft ej kan fyllas trots att massarbetslöshet på andra håll råder.

Vill man vara riktigt noggrann, skulle man till sist kunna framhålla, att deltagandet i regeringen uteslöt varje tanke hos bondeförbundet att medverka till att avvisa den vilande grundlagsändringen om sänkning av rösträttsåldern för första kammarens urväljare. Denna reform, som i följd forcerades utan att förstakammarproblemet i sin helhet samtidigt angreps, kan jämna vägen för socialdemokraternas fullständiga »Machtübernahme» — för att använda nationalsocialisternas moderna uttryck om 1933 års revolution — och därmed avsåga den smala gren, på vilken bondeförbundet sitter så länge första kammaren ännu har borgerlig majoritet.

I vad mån ett borgerligt inslag i regeringen varit nödvändigt för att betrygga försvarsbeslutets strikta genomförande kan även bli föremål för dubier. De försvarsvänliga kretsar, som sätta allt värde på försvarsministerns fasthet, kunna ej undgå att konstatera att lojaliteten mot 1936 års försvarslösning i fråga om luftvärnet och marinens materialbehov gått längre än vad som bort vara förenligt med det försämrade europeiska lägets säkerhetskrav.

Om man söker dra facit ur 1937 års riksdag, fortfarande ur bondeförbundets — »nyckelpartiets» — synvinkel, kunna aldrig än så många förtroendevota från riksstämman rubba den slutsatsen, att bondeförbundets regeringssamverkan omöjligens kunnat sprida

någon strålande glädje inom partiets led. Snarast är det väl antagligt, att missbelåtenheten med regeringsexperimentets första resultat bland jordbrukarna är lika stor som belåtenheten bland socialdemokraterna däröver. Utan att bortse från möjligheten att bondeförbundet ibland kunnat påverka socialdemokraterna i modererande riktning och även om en regeringssamverkan naturligen måste leda till vissa ömsesidiga eftergifter, kan det sammanfattningsvis sägas, att socialdemokraterna fått igenom allt väsentligt som de önskat men bondeförbundet fått medverka till mycket väsentligt som det icke önskat. Vad bondeförbundet, holdingbolaget i firman, måst skriva på utgiftssidan, ha socialdemokraterna i huvudföretagets bokföring kunnat uppföra på inkomstsidan. Bondeförbundet har till följd av sin tidigare vistelseort på borgerligt territorium och sina egna vallöften dessutom fått utkämpa de svåraste striderna; naturligtvis oavsiktligt har bondeförbundet i den latent svenska folkfrontens armé fått ungefär samma utsatta placering på krigsskådeplatsen som de internationella brigaderna i de spanska republikanernas armé; socialdemokraterna ha haft det desto lugnare i sin bakomliggande ställning, som de båda kommunistpartierna antingen haft sin sedvanliga sprängningssjuka eller också förlorat sin revolutionära gadd, såvitt de icke drömt om att i Sverige efter franskt mönster solidarisera »proletariatet».

Alldeles oavsett politiska värderingar av bondeförbundets ändrade uppfattningar har dock dess deltagande i regeringen i ett par hänseende otvivelaktigt varit av betydelse. Bondeförbundet stod förut ganska kallsinnigt till andra sociala reformer än dem som direkt siktade till landsbygdens bästa, men det har under regeringssamverkan utvecklats till ett socialreformatoriskt parti — så sent som vid fjolårets riksdag urskuldade eljest hr Möller bondeförbundets ovilja mot en dyrortsgradering av folkpensionerna med att det aldrig rest anspråk på att företräda det socialpolitiska framstegsarbetet. Vidare har bondeförbundet genom sin medverkan till olika löneregleringar och tillfälliga löneanordningar avtrubbat sin hittillsvarande aversion mot statstjänstemännen — en uppmjukning av äldre åsikter, som började med dåvarande ekle-siastikministern biskop Andræs valtal och dess vädjan till jordbrukarna att visa större förståelse för lärarekåren och dess viktiga samhällsfunktion. Med utgångspunkt härifrån bör man med fog kunna hoppas på en nedrustning av den skumraskagitation i lönepolitikens tecken, vilken hittills varit ett av bondeförbundets

verksamaste propagandamedel. Överhuvud har bondeförbundet under sitt första regeringsår fått besinna sig på Louis De Geers bekanta sats, att ansvaret ter sig olika ovanifrån och underifrån.

Riksdagsarbetet har eljest i år i många viktiga frågor kunnat fortlöpa under ett samarbete, vilket utmärkts av ganska stor enighet i principiella stycken mellan alla större partier. Hit hör det nya utrikesutskottets första, utåt föga uppmärksammade insats: hopkompromissandet av olika nyanseringar i uppfattningarna rörande folkförbundet till ett utrikespolitiskt enhetsprogram för den närmaste framtiden enligt formeln »vänta och se» och tills vidare ingen brytning med Genève. Hit hör vidare det nya valutapolitiska programmet, omskrivet av bankoutskottet efter den förskrift, som uppsattes av regeringen efter slutna förhandlingar bl. a. med representanter för oppositionen. Hit hör även statsministerns avblåsande av striden kring skytteanslaget, en signal som dock icke alla socialdemokrater och ännu mindre en del frisinnade pacifister kunde förmå sig att lystra till. Hit hör även strafflagens tidsenliga revision, lagstiftningen om luftskydd, lagringen för försvarsberedskapen, det legala skyddet för pensionskassor och änkebarnspensioneringen, liksom vissa skrivelser i den viktiga frågan om förbättrade semestermöjligheter. Hit höra också olika åtgärder i anslutning till 1935 års riksdagsskrivelse i befolkningsfrågan; visserligen rådde delade meningar både bland partierna och inom partierna rörande vissa detaljfrågor — ja, man såg t. o. m. exc. Hansson och jordbruksministern Bramstorp rösta emot varandra i kammaren i en fråga, där regeringen varit enig (om moderskapspenningen) — men i princip medverkade samtliga partier till de åtgärder av materiell art, varmed äktenskapsbildningen i sin mån kan tänkas främjad och föräldraskapet underlättat. Även i den mycket omskrivna revisionen av rusdrycksförordningen etablerades ett samarbete över partigränserna i det sunda förnuftets tecken; t. o. m. i spörsmålet om restaurangernas vinstkvantitet hade de båda slutliga alternativen rätt långt närmat sig varandra. Ytterligare träffades de sista dagarna en överenskommelse i arbetslöshetsfrågan genom ömsesidiga eftergifter, varigenom en viss avspänning rörande detta permanenta stridsämne tills vidare inträtt. Slutligen böra ej Kreugerdebatterna förglömmas, då en överväldigande riksdagsmajoritet, sammansatt ur alla partier, på det bestämdaste avvisade försöken att göra tändstickskungens bror

till en stackars Dreyfus och professor Lundstedt till en den kränkta rättskänslans frade Zola.

Rättvisan kräver att dessa resultat av ett samarbete över partierna beaktas, när arbetssättet vid 1937 års riksdag skall bedömas. Den svenska riksdagen har ej helt svikit sina gamla sakliga traditioner, och oppositionspartierna ha gjort allvar av sina utfästelser att ej blott opponera mot utan även, så långt deras åskådningar tillåtit, kooperera med regeringen.

Ändock har, med all rätt, huvudintresset vid årets riksdag koncentrerats på regeringskoalitionens disciplinära metoder. Svensk Tidskrift har tidigare berört vissa fall, då regeringspartierna formerat bataljon, och ämnet har i pressen blivit så livligt diskuterat att mycket ej kan vara att tillägga. Här skall blott framhållas, hurusom den gamla minoritetsparlamentarismen med dess vida frihetssfär för de enskilda riksdagsmedlemmarna och dess kanske alltför stora möjligheter för riksdagen att hävda sig i statslivet under året slagit över i sin polära motsats. Riksdagen har varit på väg att förvandlas till en marionetteater. Voteringarna ha esomoftast liknat avlämning av ett kompani. Om detta hämmande av åsiktsfriheten kan kort och gott sägas, att det är osvenskt och i längden omänskligt. Inom en ganska vidsträckt ram måste utrymme finnas för riksdagsmedlemmarnas fria övertygelse, och även en stark regering är skyldig att ta hänsyn till den sakkunskap och förfarenhet, som riksdagen inrymmer. Icke ens förhandenvaron av en koalitionsregering kan innebära garanti för regeringspropositionernas ofelbarhet. Det vore f. ö. nästan groteskt att tänka sig, att blott den omständigheten att en person — låt oss säga hr Forslund — blivit statsråd omedelbart skulle skänka honom och hans förslag något slags gudomlig inspiration och göra alla andras sakliga synpunkter mindervärdiga; man behöver blott hänvisa till att i riksdagen f. n. sitta fem f. d. kommunikationsministrar, vilka ju icke kunnat förlora allt initierat omdöme, för att icke nämna massor av vägstyrelseledamöter och annat sakförstående folk. Den socialdemokratiske förstakammarordföranden hr Åkerberg har också i all vördsamhet till regeringen adresserat några ord av varning att ej över hövan fresta riksdagsmedlemmarnas lojalitet. Med kännedom om den politiska naturlag, som säger att varje regering ju längre tiden lider inom det egna lägret blir föremål för ett oundvikligt stegrad missnöje,

frestas man därför att tippa, att regeringen — om den blir långlivad — får allt svårare med åren att hålla rättningen i leden.

Det långt drivna kravet på riksdagsmedlemmarnas lojalitet och disciplin måste bero på en missriktad uppfattning av parlamentarismens rätta väsen. Ingen har i den engelska regeringsdiktaturen av förkrigsärke kunnat se något ideal; som t. ex. docenten Heckscher påvisat i sin bok om »Parlamentarism och demokrati i England» finnes även i England efter kriget en klar tendens att häva parlamentet ur dess omyndighetstillstånd. Problemet är i stället att ge både regeringen sitt och parlamentet sitt, d. v. s. att på en gång skapa en handlingskraftig regering och en representation, om ej »visligt trög till verkning» så dock »fast och stark till motstånd». Det sista epitetet kan dock omöjligen tillägnas 1937 års riksdag, som mer än någon riksdag tillförne gått i Kungl. Maj:ts ledband. Att rätt avväga balansen mellan regeringens och representationens makt erbjuder givetvis i det växlande politiska livet vanskligheter, men den äkta parlamentarismen har sin styrka däri att dess regler äro tillräckligt plastiska för att medge olika normer för olika lägen och behov. Sålunda ha erfarenheterna från krigsåren visat att en stark regering lätt kan etableras med eller utan särskilda fullmakter. Pendelsvängningen mellan minoritetsparlamentarism och majoritetsdiktatur är en svängning mellan två ytterligheter, som båda representera en lika stor överdrift. Även för den allsmäktiga regeringen gäller den gamla satsen: in medio virtus.

Det är också naturligt, att det nya regeringssättet framkallat en diskussion, huruvida riksdagens traditionella arbetsformer längre lämpa sig. Det är främst d:r Ivar Anderson, som i Östergötlands Dagblad skärskådat problemet. Med hänsyn till riksdagsarbetets hittills oundvikliga försening, ofta onödig om propositionerna kunnat avlämnas tidigare under riksdagen, ifrågasätter han uppdelning av riksdagen i två korta sessioner, en på vintern och en på hösten. Han rekommenderar vidare ett utbyggande av interpellationsinstitutet, minoritetens kanske främsta instrument, liksom en bättre planläggning genom talmännen av debatterna. Han vidhåller alltjämt sin gamla tanke att minska riksdagsmännens antal — »ingen reform skulle mera än denna vara ägnad att ge riksdagens belackare ett bakslag» — en tanke, som får ett helt annat verklighetsunderlag, om riksdagens uppgift ej blir att ge uttryck åt olika uppfattningar i olika läger och län utom blott att

»votera på kommando», för att använda Hans Anderssons i Nöbelöf ryktbara fras. Ytterligare framhåller d:r Anderson det ändamålsenliga i att från riksdagens arbete avlasta en del »småkrafts», särskilt då en mängd pensionsärenden. Utan att här närmare ingå på dessa spörsmål må det blott sägas, att en rationalisering av riksdagens arbetsformer förr eller senare måste tränga sig fram och ej kan stanna vid 1932 års s. k. reform. Desto aktuellare måste detta spörsmål bli, om riksdagens arbete sväller lika mycket som dess reella makt skrumpnar.

Minoritetspartierna ha haft ett år att anpassa sig efter den nya situationen. Det finnes grundad anledning att tro, att de vid riksdagens början funno uppgiften hopplösare än den sedermera visat sig vara. Erfarenheten har redan betygat, att oppositionens uppgift är proportionell mot regeringsblockets kompakthet. De omedelbart påtagliga resultat, som oppositionen kunnat vinna, ha dock till följd av »Allexpressystemet» helt naturligt ej kunnat vara stora. Kritiken måste läggas på längre sikt. Oppositionens intresse för att väcka positiva förslag kan också minskas, när den vet att majoriteten kommer att göra allt antingen för att undertrycka dem — såsom skedde t. ex. i fråga om högerens motion rörande flykten från landsbygden — eller också att för egen räkning och, efter nyemballering, till egen berömmelse exploatera dem. Å andra sidan skulle det trots alla sådana risker innebära en självuppgivelse från borgerligheten, om oppositionen i framtiden skulle begränsa sin uppgift till det rent negativa. Då först skulle de nuvarande regeringspartierna få rätt att monopolisera framstegsarbetet. I grund och botten har oppositionen i den masskultur, som utmärkt regeringskoalitionens legohär, tämligen ensam haft den avundsvärda lotten att oberoende av prestigesynpunkter men samtidigt ansvarskännande kunna pröva tingen. Medvetandet om att de starka sakskaalen till sist måste komma till sin rätt skänker en större tillfredsställelse än den som de känna, vilka kanske motvilligt spänts för och istadigt dragit den Hanssonska triumfvagnen. Oppositionspartierna torde därför av allt att döma se betydligt mera optimistiskt än i julas på tillvaron, helst som utvecklingen i Frankrike visat, att ej ens folkfrontsträd tåla vilket socialistiskt klimat som helst eller kunna växa upp i himlen.

Om man tänker på de stora frågor, som inom den närmaste framtiden föreligga, står behovet av en slagkraftig, positiv, hoppfull

opposition över all diskussion. Man behöver blott erinra om försvarets intressen, luftvärnets och flottans krav samt nödvändigheten av ett starkare västkustförsvar. Socialpolitiken kräver en större planmässighet och en fastare inriktning; i stället för att tendera till en allmän försörjning bör den koncentreras på att dra försorg om de behövande. Arbetsmarknadens problem kräva utvidgningar av lagstiftningen i syfte att inordna klasstriderna under samhällets rättssfär. Jordbrukets och landsbygdens svårigheter, snarast förvärrade av årets sociala riksdagsbeslut, kräva oavslätlig uppmärksamhet och på lång sikt planerade åtgöranden. Arbetslöshetsproblemet kvarstår ännu olöst i de utsatta områdena; det har komplicerats genom sugningen av arbetskraft från landsbygden, och en kommande kris kräver vittomfattande förberedelsearbeten. Den socialistiska pressens fraspolitik i utrikespolitiska ting fordrar alltjämt en sträng observation och en fast motvikt på borgerligt håll. Varthän den nuvarande optimistiska och flotta statsfinansiella politiken kan leda vet ingen, men man anar att den — såsom färskt exempel utomlands visa — kan ta en ända med förskräckelse, därest för stora växlar dras på högkonjunkturen. Befolkningspolitikens grannliga principiella problem komma även snart före och tåla en livligare diskussion än som hittills bestått befolkningskommissionens etiska postulat. Tidens likgiltighet för andra värden än de matnyttiga ger även oppositionen en stor uppgift: det finnes alltför tydliga tendenser i tiden att göra vårt land till blott och bart en konsumtionsförening. Sådana andliga livstecken, som försöken att låta kultur- och kyrkolivet underordnas den även i Sverige alltmer totalistiska radikala staten uppfordra till all möjlig vaksamhet.

Trots att koalitionsregeringen haft ett år på sig är läget ännu ej stort klarare än i fjol höstas. Ingen känner bondeförbundets framtida avtagsväg och ingen vet, vad socialdemokraterna ytterst bära i skölden. Även i oppositionspartierna pågår ett visst sökande, ty även om majoriteten — som professor Bagge uttryckt saken — ej är något argument kunna de icke blunda för utvecklingens gång och tvånget att anpassa sig efter ett nytt, svårt och prövande tidsläge. Den svenska borgerlighetens utsikter att i en nära framtid kunna återvinna sin ställning är beroende av det sätt, på vilket oppositionspartierna äro mäktiga utnyttja sin nuvarande ofrivilliga men dock icke alldeles oförskyllda ledighet. Detta är den svenska borgerlighetens mest trängande fritidsproblem.